

Lyckeby

Concept

SVERIGES STÄRKELSEPRODUCENTER 1927-2007 | SEPTEMBER 2007

Ekonomisk förening Internationell koncern

1920-TALET

1930-TALET

1940-TALET

1950-TALET

1960-TALET

1970-TALET

1980-TALET

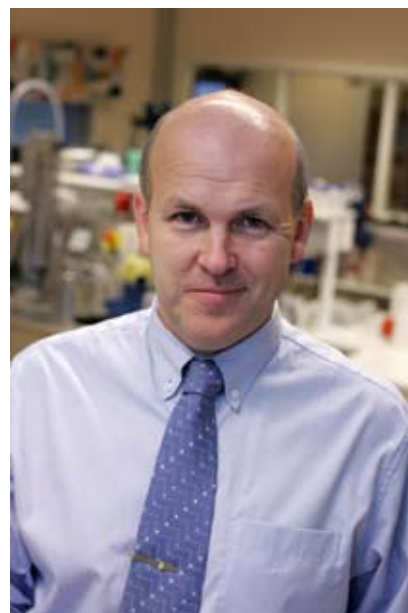

1990-TALET

2000-TALET

80 år med
Sveriges Stärkelseproducenter

Sven Norup, ordförande,
Sveriges Stärkelseproducenter.

1927 VAR ETT OVANLIGT ÅR

Charles Lindberg korsade Atlanten med planet "Spirit of Saint Louis", den första Volvo-bilen rullade ut från fabriken i Torshälla, Olof Palme såg dagens ljus och Sveriges Stärkelseproducenter bildades. Inget av detta skedde utan födslovänder. 1927 kostade en ny Volvo 4 800 kr. Stärkelsepotatisskördarna varierade på tjugotalet mellan 10–20 ton/ha och betingade ett värde av 0,04 kr/kg. Idag är förhållandena något annorlunda.

Trots att stärkelsepotatis är en ettårig gröda tar det minst sju år från planering, växthusodling och fram till bruksodling. Det har gått åttio år och vi är med andra ord fortfarande på planeringsstadiet. Målet är tydligt: Sveriges Stärkelseproducenter finns till för att ägarna långsiktigt skall få maximalt förädlingsvärde på stärkelsepotatis och övriga råvaror som levereras till föreningen. Vi skördar vad generationer har utvecklat samtidigt som det är naturligt att satsa framåt för kommande generationer.

6 augusti 2007

*"I år fick jag minsann så stora knölar
att vi måste lägga korgarna på sidan för att få in dem."*

Småbrukare Svensson i boken "Fantastiska Stärkelsen".

Lyckeby
Concept

En koncerttidning från
Lyckeby Stärkelsen.

Bilder: Lyckeby Stärkelsen,
Per Göte Jönsson och från arkiv.

Texter: Peter Nilsson

Produktion: t&t information

Tryck: AM-tryck, 2007

Lyckeby Stärkelsen tackar lantbrukare Per Göte Jönsson för att han ställt bilder från Eskilstorps gård till förfogande.

Potatisplockning på 1920-talet. Kvinnor och barn plockar, medan männen lastar och kör hem de värdefulla knölnarna. (Ur Regionmuseets bildarkiv)

6 AUGUSTI 1927

1920-TALET

Stärkelsens historia är landsbygdens. Kunskapen om att tillverka potatismjöl i större skala kommer till Sverige i slutet av 1800-talet. Bland de första fabriker är Reppe Stärkelsefabrik i Småland som startar sin verksamhet 1876. Den blekingska landsbygden får sin första stärkelsefabrik i Hemmingsmåla 1878 och två år senare byggs stärkelsefabriker i Grånium, Håkanstorp, Brokamåla, Lilla Holje, Kyrkhult och Holje. Dåvarande Kristianstads län får sin första stärkelsefabrik i Vinslöv 1876.

I BÖRJAN PÅ 1900-TALET finns uppskattningsvis 140 stärkelsefabriker i södra Sverige. Något samarbete existerar inte och följden blir en förödande överproduktion. I november 1906 bildar tolv stärkelsefabriker i Skåne ett gemensamt försäljningsföretag och på ett möte i Kristianstad två år senare går fler fabriker med i nybildade Svenska Stärkelsefabrikernas Förening upa.

ÖVERPRODUKTIONEN fortsätter och ett lågt mjölpris innebär sämre betalning till odlarna. Landshövding Johan Nilsson i Kristianstad, tillika lantbrukare på Skottlandshus i Färlöv, och Victor Ekerot, sekreterare i Kristianstads läns hushållningssällskap, inser båda att något måste göras för att trygga den framtida stärkelseproduktionen till rimliga priser. Sveriges Stärkelseproducenters Förening bildades visserligen redan 1921, men någon gemensam försäljning har inte kommit i gång.

NÄR DET DÄRFÖR KALLAS till stämma den 6 augusti 1927 finns ombud för 59 fabriker på plats. 95 fabriker har tecknat medlemskap, flera med förbehållet att de inte går med i föreningen såvida inte 90 procent av fabriker ansluter sig. Det visar sig att ytterligare tolv fabriker behövs. Två veckor senare kan riksdagsmannen och sekreteraren på stämman, Swen Jönsson i Fridhill, konstatera att målet på 90 procent har uppnåtts. Sveriges Stärkelseproducenters Förening upa kan därmed starta sin affärsmässiga verksamhet. John Erlansson i Främlinge blir föreningens förste ordförande.

FÖRENINGEN FÅR TILL EN BÖRJAN sitt kontor vid Drottninggatan i Karlshamn. 1929 förvärvas inspektors- och ekonomibyggnaderna till Sölvesborgs slott. Dessa byggs om till lagerlokaler för potatismjöl. Samma år förvärvas glykosfabriken i Lyckeby.

Stärkelsefabriken i Vittskövle. En av 140 fristående fabriker på 1920-talet.

ESKILSTORP 1920-TALET

Eskilstorps gård i Vittskövle 1927. Gårdens utveckling speglar väl symbiosen mellan lantbruket och stärkelseproduktionen under de gångna 80 åren.

Hilding Jönsson.

Eskilstorp 1

Samma år som Sveriges Stärkelseproducenters Förening startar sin verksamhet, köper lantbrukaren Hilding Jönsson Eskilstorps gård i Vittskövle av Karl Nilsson. Efter den tidens mått är det en stor gård med sina 60 hektar, flera drängar och två pigor. Eskilstorps gård har tidigare varit en utgård till Vittskövle gods, men är nu friköpt genom eignahemsrörelsen. På Eskilstorp odlas stärkelsepotatis. Hilding Jönsson kommer senare att ingå i styrelsen för Sveriges Stärkelseproducenters Förening. Den 2 september 1927 föds sonen Per Göte på Eskilstorp.

Styrelsen för Wittskövleortens stärkelsefabrikförening 1933. Fr v Per Nilsson, Härnestad, Hilding Jönsson, Eskilstorp, Nils Olsson, Gravö, Johan Andersson, Ångagården och Ola Andersson, Södra Tolegård.

KOHANDELN

1930-TALET

Krisuppgörelsen 1933, eller Kohandeln som den kallas, mellan socialdemokraterna och bondeförbundet, får stor betydelse för Sveriges Stärkelseproducenter. Uppgårelsen innebär att socialdemokraterna får mandat att ta krafttag mot den höga arbetslösheten mot att de i gengäld får en jordbrukarvänligare politik.

TILL EN BÖRJAN omfattas inte stärkelseproduktionen av överenskommelsen, men ganska snart inrättas Statens potatismjöl-nämnd. Den fria prisbildningen upphör och ersätts av fasta priser. Regleringen ger Sveriges Stärkelseproducenter vind i seglen och flera mindre föreningar och fabriker som tidigare valt att stå utanför gemenskapen ansluter sig till föreningen. Såväl priser som produktionskvoter regleras årligen i förhandlingar mellan Sveriges Stärkelseproducenter och Statens potatismjöl-nämnd.

1933 VÄLJS OCKSÅ LANTBRUKAREN och partiordföranden i Frisinnade folkpartiet, Ola Jeppsson i Mörrum, till föreningens nye ordförande. Den posten innehar han fram till 1938 då greve C A Trolle-Wachtmeister på Trolle Ljungby tar över ordförandeklubban.

1935 ÄR 137 STÄRKELSEFABRIKER anslutna till föreningen. Endast två står utanför. När föreningen kallar till stämma och tioårsjubileum 1937 kan styrelsen konstatera att "med statsmakternas stöd har dels ruinerande utländsk konkurrens förhindrats, dels har den inhemska tillverkningen reglerats genom licensförfarande, så att nya fabriker icke uppstått och de befintligas fabrikation anpassats efter konsumtionen".

1930-TALET ÄR ETT BRA ÅRTIONDE för Sveriges Stärkelseproducenter. Prisbildningen är stabil och skördarna blir vissa år mycket goda. 1939 redovisar styrelsen en rekordförsäljning av potatismjöl – 223 173 deciton. Samtidigt växer orosmolnen ute i övriga Europa. De tyska stövlarna marscherar in i Österrike och Tjeckoslovakien. Andra världskriget bryter ut och statsminister Per Albin Hansson uttalar de klassiska orden "Vår beredskap är god". Styrelsen i Sveriges Stärkelseproducenter säger detsamma.

ESKILSTORP 1930-TALET

Den första traktorn med gummihjul var en Oliver 25.

Första traktorn

I början av 1930-talet är den ekonomiska situationen bekymmersam för många lantbrukare. Ensam är inte stark och ur krisen växer tankarna på samarbete sig allt starkare. 1933 bildas Wittskövleortens stärkelsefabrikförening med Hilding Jönsson på Eskilstorp som en av pådrivarna. Han blir själv ordförande i föreningen som köper stärkelsefabriken i Härnestad av John Isacsson och Jöns Häkansson för 29 000 kronor.

I slutet av 1930-talet förbättras lantbrukets ekonomi samtidigt som mekaniseringen inleds. Eskilstorps gård är tidigt ute och redan 1937 köper Hilding Jönsson sin första traktor – en Fordson. Fortfarande dras dock potatissprätten av gårdens hästar. Potatisplockningen på Eskilstorp tar två – tre veckor. Två tunnland om dagen hinns med. 1939 byter Hilding Jönsson traktor. Nu till en Oliver 25 med gummihjul.

I september har sonen Per Göte, precis som alla andra skolbarn från och med tredje klass, tre veckors potatisslov.

Tröskning på Eskilstorp i slutet på 1930-talet. Grabben till vänster är Per Göte, som hjälper sin far Hilding Jönsson med säckarna.

Kvinnliga beredskapskursen håller kaffepaus i potatislandet på Eskilstorp.

RANSONERING OCH RATIONALISERING

1940-TALET

Europa brinner. I krigets spår stramas försörjningsläget åt och bland annat potatismjöl ransoneras. 1942 års kungliga jordbrukskommitté tillsätts med uppdrag att bland annat se över hur stärkelsefabrikationen kan rationaliseras. Kommittén vill gå hårt fram och utredningsmannen Teodor Wintzell förordar en koncentration av stärkelsestillverkningen.

BLAND ODLARNA FINNS också en insikt om att rationaliseringar måste till för att upprätthålla en god lönsamhet. I början på 1940-talet finns inte mindre än 130 stärkelsefabriker i föreningen. Så när fabrikerna i Tvärskog, Osby och Ivetofta brinner ned, blir rådet från styrelsen:

– Bygg inte nytt. Gå i stället samman med fabriker i grannskapet!

NÄR DET FRÅN SÖDRA HALLAND, Gotland och Strömsnäsbruk i Småland därför kommer önskemål om att uppföra nya anläggningar blir svaret blankt nej. 1933 läggs fabriken i Hynnenäs ned och 1948 stängs stärkelsefabrikerna i Förslöv, Glimåkra södra, Föra och Wittsköfle gamla.

PÅ 1940-TALET BILDAS första aktiebolaget inom Sveriges Stärkelseproducenter. Det är glykosfabriken i Lyckeby som efter påtryckningar från Statens livsmedelskommission 1944 ombildas till Lyckeby Stärkelseförädling AB. Fabriken får därmed en betydligt självständigare roll, men föreningen förblir den störste ägaren.

*"Inte blev det så mycket pärer på mitt lilla hemman i år.
Inte på grannens heller.
Och jag är nöjd bara han får mindre".*

Småbrukare Svensson i boken "Fantastiska Stärkelsen".

Hilding Jönsson, Elsa Werner och Henrik Henriksson, sekreterare i Hushållningssällskapet, inspekterar potatisfältet.

ESKILSTORP 1940-TALET

Till Eskilstorp vi önska oss

Det är krig i Europa och landsbygden avfolkas. Männan kallas in till militärtjänst och det blir kvinnornas uppgift att garantera livsmedelsförsörjningen. Den 28 juni 1940 kommer kvinnliga beredskapskursen till Eskilstorp. Ett 20-tal kvinnor ska lära sig mjölka, sköta djuren och alla andra sysslor på lantbruket. Per Göte Jönsson är 13 år och ser med häpnad på hur eleganta damer lär sig rensa ogräs i potatisfälten, bärga hö och mjölka korna. Kurschefen Elsa Werner från Stockholm tackar Signe och Hilding Jönsson för deras gästfrihet med ett fotoalbum i vilket hon skriver "Till Eskilstorp vi önska oss igen."

På gården finns 30–40 mjölkkor, ett åttiotal gödsvin och sex arbetshästar. Oliver-traktorn är beroende av gengas, så den vågar Hilding inte lita på fullt ut. 1941 väljs Hilding Jönsson in i styrelsen för Sveriges Stärkelseproducenter Förening.

EN CENTRALFABRIK OM ÅRET

1950-TALET

Bilden överst: Greve Trolle-Wachtmeister hälsar landshövding Erik von Heland välkommen till invigningen av stärkelsefabriken i Jämshög 1959.

Bilden nederst: Ingenjör Göte Olsson förklarar stärkelseprocessen för landshövding von Heland.

På 1950-talet går stärkelsestillverkningen från hantverk till industri. Med nye VD Nils Wixell vid rodret tar rationaliseringarna fart och från och med tillverkningsåret 1950/51 avsätter föreningen tio kronor per sålt ton stärkelse till en särskild fond för inlösen av fabriker som vill gå samman med angränsande.

BYTÄNKANDET ÄR HÅRT. Många resonerar som så; gärna centralfabriker bara den egna fabriken får vara kvar! Utvecklingen går dock inte att stoppa. Under 1952 stänger fabriker i Gustavstorp, Hammarlunda, Hålltorp, Ivö, Linderöd, Norje norra, Pieboda, Sonarp, Tjörnarp, Tving, Vallabäcken, Vekerum, Ysane nya, Östra Broby och Bjärlöv. Året därpå stannar hjulen till tvättare, rivare och torktrummor i Gammalstorp, Gungvalaryd, Harlösa, Horjeboda, Södra Hoka och Öljuhult. Även glykosproduktionen rationaliseras. Av tidigare sex fabriker finns 1956 bara Lyckeby och Reppe kvar. Två år senare drabbas glykosfabriken i Lyckeby av en förödande brand.

LANTBRUKAREN OCH MASKINKONSTRUKTÖREN Bertil Nelson på Listerlandet får under 1950-talet mycket stor betydelse för potatisodlingen. Under namnet Ekengårds utvecklar och tillverkar han en rad maskiner som sättare, kupare och potatisupptagare i sin verkstad i Ysane. Framför allt Ekengårds potatisupptagare blir snabbt en storsäljare.

1956 BESLUTAR RIKSDAGEN att den statliga prissättningen på fabrikspotatis ska upphöra. Tullen på stärkelseprodukter upphör och ersätts av en fast införselavgift som i huvudsak överensstämmer med prissystemet för övriga jordbruksprodukter.

DEN NYA JORDBRUKSPOLITIKEN påskyndar rationaliseringen av stärkelseproduktionen. 1958 står föreningens första centralfabrik färdig i Mörrum. Den ersätter sju äldre anläggningar. Det ska bli fler sådana här centralfabriker, säger VD Nils Wixell i samband med att jordbruksminister Gösta Netzén invigningstalar. Under 1960-talet räknar vi med att de nuvarande sjuttio stärkelsefabrikerna reducerats till femton.

ÅRET DÄRPÅ INVIGS den nya centralfabriken i Jämshög med kapacitet att tillverka ett ton potatismjöl i timmen. Ytterligare femton gamla fabriker blir överflödiga. Begreppet en ny centralfabrik varje år börjar bli verklighet för Sveriges Stärkelseproducenter.

ESKILSTORP 1950-TALET

200 hektoliter per tunnland

Hilding Jönsson är inte bara en engagerad föreningsman. Han är också föregångare när det gäller jordbrukets mekanisering. 1952 köper Hilding sin första potatisupptagare – en Ekengård. Därmed slipper kvinnor och barn att kröka ryggen i potatisfälten på Eskilstorp. Ett bra år i början på 1950-talet ger 200 hektoliter stärkelsepotatis per tunnland eller 30 ton per hektar.

Genom tillköp omfattar Eskilstorp nu 90 hektar åker och betesmark. Samdriften med Böke gård ger en rad fördelar. Vintertid jobbar de anställda i skogen på Böke.

Sonen Per Göte har lärt sig plöja rätt hemma på Eskilstorp. 1952 blir han 2:a på plöjnings-SM på Råbelöf och framgångarna för honom till VM i Kanada. Där placerar han sig i mitten i det 20 man starka startfältet. Per Göte gifter sig med Majken och flyttar till Norra Sandby där de arrenderar Majkens föräldragård.

1953 kom den första potatisupptagaren till Eskilstorp. Gunnar Karlsson kör upptagaren och August Abrahamsson vagnen. Oskar, Hildings äldre bror, och hans dotter Vivi plockar sten.

FÖRENING PÅ HÖGVARV

1960-TALET

Listers stärkelsefabrik i Mjällby invigs 1960, Villands 1961, Kristianstads stärkelsefabrik 1962 och Östra stärkelsefabriken utanför Torhamn i östra Blekinge 1964. Föreningen går på högvarv och när alla tiders värmerekord slås i oktober 1961 kan VD Nils Wixell berätta att föreningen sålt mer stärkelse än något år tidigare.

DE NYA CENTRALFABRIKERNA är inte bara betydligt större än sina föregångare. Tekniken är också ny. Metoden bygger på ett automatiskt system med tre separatorer i stället för det tidigare systemet med en så kallad purifikator som drevs manuellt.

1963 FINNS ENDAST TRE äldre fabriker kvar. På tjugo år har inte mindre än 130 fabriker försvunnit!

DET ÄR INTE BARA strukturrationaliseringen som kännetecknar 1960-talet. Priskonkurrensen från utländsk majsstärkelse hårdnar och i styrelsen poängteras allt mer vikten av ett eget forsknings- och utvecklingsarbete.

ETT LED I DETTA är bildandet av Fabrikspotatiskommittén 1963. Kommitténs främsta uppgift blir att prova nya potatissorter och nya odlingsmetoder. Sortprovningsen riktar främst in sig på hög stärkelsehalt och bättre resistens mot nematoder och virus. Särskilt intressant är den holländska sorten Prevalent. Utsädesodling kommer mer och mer i fokus och kontraktsodlingar läggs ut i Småland, Skåne, Halland och Västergötland. För att lösa lagringsfrågan bygger föreningen 1968 utsädescentralen i Bäckaskog. Lagringskapaciteten på 2 500 ton utökas snart till en lagerkapacitet på 20 000 ton.

1967 ÅRS JORDBRUKSPOLITISKA BESLUT innebär att föreningens ställning som ensam uppköpare av inom landet producerad stärkelse upphävs. Det krävs heller inte längre särskilt tillstånd för igångsättning av potatisstärkelseproduktion i landet.

TVÅ ÅR SENARE, 1969, sätts det potatis på 15 300 hektar. Stärkelseföreningens styrelse är bekymrad. Det befarade överskottet riskerar att leda till prispress.

*Bilden ovan t v:
Östra Stärkelsefabriken invigs 1964. Fr v agronom Nils Arne Nilsson, generaldirektör Robert Magnusson, jordbruksminister Eric Holmqvist och direktör Nils Wixell.*

*Bilden ovan t h:
Den nya centralfabriken i Nöbbelöv, Kristianstad, byggs 1962.*

ESKILSTORP 1960-TALET

Jan och Göran Jönsson tömmer halmstukan på sättpotatis.

Generationsskifte

Strukturrationaliseringen präglar 1960-talets jordbrukspolitik. Många mindre gårdar läggs ned och landsbygden avfolkas. Ett dystert årtionde, minns Per Göte Jönsson. 1968 övertar han driften av Eskilstorps gård efter sin far.

Något år senare tar Majken och Per Göte ett stort och viktigt beslut. Kostallet byggs om till lösdrift och samtidigt utökas besättningen till 60 kor. Lösdriftstallet på Eskilstorp blir ett av de första som byggs i Skåne.

Per Göte fortsätter att satsa på stärkelsepotatis. 1966 väljs han in i styrelsen för Kristianstadsortens stärkelsefabrik. Utsädespotatisen odlas delvis hemma på gården och på Majkens lott faller ibland att skära sättpotatis.

Bonedemonstrationerna avlöser varandra. Här demonstrerar bönder utanför riksdagshuset i Stockholm. Bild: Kent Hult/Sydsvenskan/IBL.

BÖNDERNA DEMONSTRERAR

1970-TALET

Sveriges bönder är i uppror. I protest mot den förda jordbrukspolitiken och mot omsättningsskatten på livsmedel tågar tiotusentals upprörda bönder till Jönköping, Sjöbo och Stockholm. Traktordemonstrationerna får stor uppmärksamhet och på plakaten står det:

– Ingen vinner på att bonden försvinner! Varför straffskatt på bönder?

I SKUGGAN AV 1970-TALET BONDEUPPROR skriver representanter för Sveriges Stärkelseproducenter, Sveriges Bränneriiddkareförning och Lantbrukarnas riksförbund under en överenskommelse som syftar till att slå samman bränneri- och stärkelseföreningarna. Målsättningen är en fusion mellan föreningarnas industrier till ett enda företag för fabrikspotatisodlingen. Men medlemmarna gillar inte förslaget och fusionsplanerna faller.

DE SISTA GAMLA STÄRKELSEFABRIKERNÄ i Tyringe, Spjutstorp och Lunnarp läggs ned och när Sveriges Stärkelseproducenter går in i sitt femtionde år 1977 är det med sex stärkelsefabriker i Mörrum, Jämshög, Lister, Villand, Kristianstadsorten och Östra fabriken samt de tre dotterbolagen Lyckeby Stärkelseförädling AB, Svenska Limämnesfabriken AB i Landskrona, förvärd 1974, och Nya AB Culinar som kom i föreningens ägo 1976. Den totala årsproduktionen uppgår till 40 000 – 50 000 ton, vilket är en fördubbling sedan 1950-talet.

PÅ 1970-TALET tillverkar stärkelsefabriken i Kristianstad i huvud-

sakativ stärkelse till den snabbt växande pappersindustrin. Genom att behandla stärkelsen med natriumhypoklorit uppnås en jämnare kvalitet och volymerna ökar snabbt. Produktionen sker i Lyckeby Stärkelseförädlings regi och på så vis vandrar namnet Lyckeby in i Kristianstadstrakten.

I LYCKEBY TILLVERKAS GLYKOS till sötsaker. Men sötsaker är inte bra för tänderna och Ernst Conrad, produktutvecklare på fabriken, får idén att låta stärkelsesirap reagera med vätgas. I den processen omvandlas sockerarterna till sockeralkoholer som inte utvecklar de syror som angriper tänderna. Den nya stärkelsesirapen registreras under varumärket Lycasin och på nyåret 1976 säljs tekniken till den franska stärkelsekoncernen Roquette Frères. I Fjälkinge tillverkar Culinar potatisflingor samt kryddblandningar till framför allt charkindustrin.

MILJÖFRÅGORNÄ tränger sig på. Stärkelseproduktionen är en vattenslukande process och tillsammans med Gösta Larssons Mekaniska Verkstad utvecklas SSF–GL-metoden som bygger på att potatisens egen fruktsaft används till att tvätta ut stärkelsen ur potatisens cellväggar. Metoden innebär en betydligt vattensnålare process och fruktsaften från potatisen kan återföras till åkrarna som gödsel. Kretsloppet sluts och koncessionsnämnden för miljöskydd godkänner metoden 1976.

1977 TILLTRÄDER ÅKE WIRTÉN som VD för Sveriges Stärkelseproducenter efter Nils Wixell.

ESKILSTORP 1970-TALET

Bevattningen revolutionerar

På 1970-talet myntas begreppet "Gröna vägen". Många stadsbor väljer att flytta tillbaka till landet. Det finns också en ökad optimism inom lantbruket och Per Göte Jönsson utökar besättningen och bygger en större mjölkgröpa.

1972 kommer bevattningsrören till Eskilstorp och några år senare köper Per Göte sin första bevattningsmaskin. "Den mest betydelsefulla investeringen i potatisodlingens historia", säger han. Skördarna blir större och odlingen säkrare. Vi är inte längre lika sårbara när värmen och sommartorkan slår till.

Majkens och Per Götes båda söner, Göran och Jan, bestämmer sig också för att bli lantbrukare och arrenderar Rybo gård 1977.

Kristine Nilsson och Magnus Nilsson studerar en fiskoljaemulsion. Uppgiften är att lösa fiskfoderindustrins problem med fettläckage från foderpellets.

Det nya bolaget Lyckeby National når allt större framgångar med sina kationiserade stärkelseprodukter till pappersindustrin.

FORSKNING OCH UTVECKLING

1980-TALET

Potatisfibern Potex utvecklas inom Agri Pilot.

Lyckeby National

Nya typer av kationiserade stärkelser börjar ta över pappersmarknaden och Lyckeby Stärkelseförädling ser ett allt större behov av att bredda och utveckla sin produktportfölj. En särskild avdelning för forskning och utveckling med laboratorium och försöksfabrik grundas i Kristianstad. Ett viktigt steg tas genom samarbetet med den amerikanska branschjätten National Starch and Chemicals som inleds i början på 1980-talet. Det nya bolaget får namnet Lyckeby-National Stärkelse AB.

VINSTPENGAR BÖRJAR ÄRLIGEN avsätts till föreningens forskningsstiftelse och i flera samarbetsprojekt med andra intressenter finansierar Lyckeby Stärkelsen doktorandtjänster för att få fart på forskningen kring stärkelse. De två enskilt viktigaste resultaten av utvecklingsarbetet under 1980-talet är tillkomsten av potatisfibern Potex inom Agri Pilot AB och den unika tillverkningsprocessen PK, uppkallad efter upphovsmännen, utvecklingschefen Per T Persson och produktionschefen Klas Ralvert.

ESKILSTORP 1980-TALET

Ingvar Ahlbin sätter potatis på Eskilstorp.

Ett roligt årtionde

”Den roligaste tiden som lantbrukare.”

Så beskriver Per Göte Jönsson 1980-talet. Mjölkspriset går upp och besättningen ökar till 75-80 kor. I slutet av årtiondet får Per Göte mer betalt för mjölken än vad dagens mjölkspris ger. Produktionen är dock lägre - 7 500 kilo per ko och år.

På Eskilstorps drygt 110 hektar odlar Per Göte 10-12 hektar sockerbeter och ungefär lika stor areal stärkelsepotatis. På resten odlas vall och spannmål. Gården har två anställda.

POTEX ILLUSTRERAR VILJAN att hela potatisen, inte bara stärkelsen, ska förädlas till högvärdiga produkter. Potex består av fiber som finns i potatisen. Cellväggarna i fiberna har den egenskapen att de sväller upp vid kontakt med vatten och fett och Culinar når snart stora framgångar med produkten till livsmedelsindustrin. I mitten av 1980-talet byggs en fullskalig produktionsanläggning i Mjällby för tillverkning av Potex.

MED PK-PROCESSEN når Lyckeby Stärkelsen framgångar med produktionen av torrkatjoniska stärkelser och 1988 byggs PK-fabriken i Mjällby. Stärkelsefabrikerna i Jämshög och Mörrum kör sina sista kampanjer 1980 respektive 1984.

ETT MINST SAGT ANNORLUNDA PROJEKT är ålodlingen i glykosfabriken i Lyckeby. I oljekrisens spår vill företaget ta tillvara fabriken 40-gradiga spillvatten. Vid invigningen av ”ålfabriken” 1983 beräknas kapaciteten till 20 ton ål om året! Men ålen rymmer och ålodlingsprojektet blir en kortvarig parentes i glykosfabrikens historia.

I SLUTET PÅ 1980-TALET tar Lyckeby Stärkelsen sitt första verkliga steg ut i världen då företaget etablerar försäljning i Japan.

Lyckeby Stärkelsen växer internationellt under 1990-talet.

På Culinarium i Fjälkinge testas nya recepturer och smaker.

På 1990-talet blir Sveriges Stärkelseproducenter en internationell koncern under namnet Lyckeby Stärkelsen. Första etableringen är Alojia i Lettland 1991. Därefter går internationaliseringen snabbt med Amylex i Horzodovice i Tjeckien samt de egna försäljningsorganisationerna i Finland och Tyskland.

SAMARBETET MED NATIONAL STARCH upphör 1992 och det egna försäljningsbolaget Lyckeby Stärkelsen AB bildas.

DET NYA AFFÄRSUTVECKLINGSBOLAGET CARBAMYL, sprunget ur Agri Pilot, lanserar sportdrycken Vitargo. Det blir snabbt succé och Vitargo säljs så småningom till Swecarb AB med bland andra tennisstjärnan Stefan Edberg i styrelsen.

1994 ÄR DET DAGS FÖR GENERATIONSSKIFTE i Sveriges Stärkelseproducenter. Ordförande greve Trolle-Wachtmeister och VD Åke Wirtén avgår. De båda efterträds av Sven Norup och Klas Ralvert. "Vårt mest framgångsrika år", skriver Åke Wirtén i årsredovisningen. Lyckeby Stärkelsen omsätter 745 miljoner och resultatet blir 70 miljoner kronor. 15 miljoner kronor avsätts till forskningsstiftelsen. Glykosfabriken i Lyckeby läggs ned och Lyckeby Reppe AB bildas.

1995 OMORGANISERAR LYCKEBY STÄRKELSEN. Livsmedelsstärkelseerna bildar grunden till Lyckeby Stärkelsen Food & Fibre AB, medan förädlade stärkelseprodukter till pappersindustrin och till övrig teknisk industri förs över till Lyckeby Stärkelsen Industrial Starches AB med huvudsaklig produktion i Lister Mjällby.

LYCKEBY STÄRKELSEN AGRI OCH MILJÖ bildas och målet är att ytterligare öka precisionen i odlingen samtidigt som miljöfrågorna ägnas allt mer uppmärksamhet.

SATSNINGARNA I ÖSTEUROPA är lyckosamma och samtliga bolag redovisar en kraftig tillväxt. Internationaliseringen fortsätter och 1996 bildar Lyckeby Stärkelsen tillsammans med KMC och Nailun Group ett joint venture-bolag i Kina – Hua Ou Starch Co Ltd. Nya försäljningsorganisationer etableras i Slovakien, Ryssland och Ungern.

CULINAR UTVECKLAS STARKT med målet att bli ett komplett smakföretag. 1999 invigs ett nytt gastronomiskt centrum på Culinar. Det nya presentationsköket får det träffande namnet Culinarium. Samma år förvärvar Culinar kryddföretaget Kockens produktionsanläggning i Gävle.

ESKILSTORP 1990-TALET

Betydelsefull gröda

1990 tar bröderna Göran och Jan Jönsson över Eskilstorps gård. Fyra år senare bygger de om kostallet och ökar besättningen till 120 kor. Produktionen är snart uppe i 10 000 kilo mjölk per ko och år.

Genom tillköp och arrenden brukar bröderna Jönsson i slutet av 1990-talet 200 hektar åker, varav 170 hektar egen mark. Stärkelsepotatisen får allt större betydelse och potatisarealen uppgår till cirka 45 hektar med en normal avkastning på 40-45 ton per hektar. Av gårdens omsättning svarar mjölkproduktionen för hälften och växtodlingen för den andra hälften.

- Stärkelsepotatisen är en betydelsefull gröda. Den svarar för en tredjedel av omsättningen i växtodlingen, säger Göran Jönsson.

Styrelsen med flera under invigningen av Culinars fabrik i Houhhot i norra Kina 2005.

STARKT VÄXANDE KONCERN

2000-TALET

He Hong Li och Yuan Zi Long från Culinars dotterbolag i Kina utbildas på fabriken i Fjälkinge av Joacim Häll.

Dressing med smak från Culinar.

Flytande Vitargo lanseras.

Lyckeby Stärkelsen går in i det nya årtusendet som en starkt växande internationell koncern. Försäljningen ökar och koncernens kunder finns nu i över 30 länder i Europa, Asien och USA.

FRÅN OCH MED 2003 driver Lyckeby Stärkelsen sin verksamhet i tre affärsområden. Lyckeby Culinar blir affärsområdet för livsmedelsmarknaden. Produkter till pappers-, kemi- och byggindustrin samlas i affärsområdet Lyckeby Industrial. Det tredje affärsområdet, Lyckeby Stärkelsen Agri, ansvarar för utsäde och odling samt produktion av nativ stärkelse.

UTVECKLINGSBOLAGET LYCKEBY AMYL AB bildas 2001. Ett spännande utvecklingsprojekt är att vidareförädla fiberfraktionen i kornstärkelse. Forskning har visat att betaglukan som finns i kornfiber har en kolesterolsänkande effekt. Sedan 2005 driver Lyckeby Amyl en försöksanläggning i Karlshamn och 2006 lanseras hälsoprodukten Culinar B8-Fiber.

CULINAR EXPANDERAR STARKT och fokuserar allt mer på att erbjuda kunderna färdiga konceptlösningar. Strategin är lyckosam och 2005 inviger företaget sin nya fabrik utanför staden Houhhot i norra Kina. Culinarium öppnas i Tjeckien, Ryssland, Polen och i Lettland. Investeringstakten är hög och 2006 byggs lagerlokalerna i Fjälkinge ut med nära 5 000 kvadratmeter. Under 2007 tas en helt ny avdelning för produktion och förpackning av flytande produkter i drift, samtidigt som internlogistiken effektiviseras. I Nöbbelöv påbörjar företaget uppförandet av en ny fabrik för produktion av modifierad stärkelse till livsmedelsindustrin.

DET SJUNKANDE VÄRLDSMARKNADSPRISET på papper och den hårda priskonkurrensen pressar lönsamheten för Lyckeby Industrial. Verksamheten delas upp i en stärkelsedel respektive en bygg- och limdel. Produktionen av spackel och andra byggprodukter koncentreras till fabriken i Simrishamn.

EFTER TVÅ MYCKET GODA ÅR blir 2006 ett jobbigt år för odlarna. Sen sättning i kombination med sommartorka och därefter ihållande regn i augusti leder till att stärkelseskörden blir den sämsta sedan 1992.

VID ÅRSSKIFTET 2006/07 avgår Per T Persson som koncernchef och VD för Sveriges Stärkelseproducenter. Föreningens ordförande Sven Norup går in som koncernchef och Tomas Sättlin som VD.

I SEPTEMBER 2007 firar föreningen 80-årsjubileum.

ESKILSTORP 2000-TALET

Tre generationer på Eskilstorps gård 2007. Fr v Göran, Jarl, Jan och Per Göte Jönsson.

ALLT FÄRRE SKÖRDAR ALLT MER

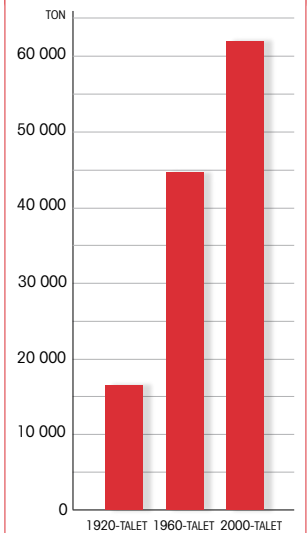
Sedan 1960-talet har skördarna av stärkelsepotatis i princip fördubblats. Bakom framgångarna står framför allt Fabrikspotatis-kommittén som bildades 1963 på initiativ av Sveriges Stärkelseproducenters dåvarande VD Nils Wixell och den nyanställda lantbruksansvarige, lantmästare Bengt Ingvar. Även Sveriges Bränneriintressenter anslöt sig till kommittén.

NYA NEMATODRESISTENTA och högavkastande sorter, bättre odlingsteknik och bevattningen blir ett lyft för potatisodlingen. Redan 1964 startar de första försöken med så kallad väckning av

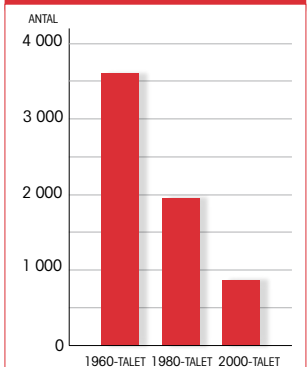
potatisutsäde. Sedan dess har ett stort antal försöksserier passerat förbi. Dessa har omfattat växtnäringstillförsel, bevattning, bladmögelsbekämpning, ogräsbekämpning, effekter av potatisvirus Y, utsädesmängder, knölstorlekar och sortprovning.

UTVECKLINGEN HAR OCKSÅ gått mot allt färre odlare, men med allt större medelareal. När föreningen bildades 1927 var den genomsnittliga skörden 10-20 ton per hektar. I dag skördas drygt 40 ton per hektar.

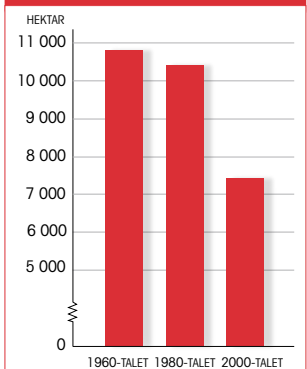
STÄRKELSEPRODUKTION

ÄGARE

ODLINGSAREAL

"Från begynnelsen var stärkelsen i potatisen ingalunda avsedd för Stärkelsens nutida övervintring och fortbestånd. Men i och med att den industriella utvinningen kommit i gång öppnades till synes oändliga möjligheter."

Lantmästare Bengt Ingvar i Fabrikspotatiskommittén

ORDFÖRANDE OCH VERKSTÄLLANDE DIREKTÖRER I SVERIGES STÄRKELSEPRODUCENTER SEDAN STARTEN 1927

ORDFÖRANDE	ÅR	VD	ÅR
John Erlansson, Knislinge	1927-1933	Jeppe Clemedtsen	1927-1950
Ola Jeppsson, Mörrum	1933-1938	Nils Wixell	1950-1977
C A Trolle-Wachtmeister, Trolle Ljungby	1938-1956	Åke Wirtén	1977-1994
Assar Erlansson, Knislinge	1956-1962	Klas Ralvert	1994-2002
Olof Thomasson, Lörby	1962-1963	Sven Norup	2002-2003
Valter Persson, Sölvesborg	1963-1977	Per T Persson	2003-2006
H G Trolle-Wachtmeister, Trolle Ljungby	1977-1994	Tomas Sättlin	2007--
Sven Norup, Knislinge	1994--		